

Міністерство освіти і науки України
Хмельницька обласна рада
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
Факультет дошкільної освіти та психології
Кафедра психології

ПРАКТИЧНА ПСИХОЛОГІЯ ХХІ ст.: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

*З нагоди 130-ї річниці від дня народження Анни Фройд, психологині,
засновниці Его-психології й дитячого психоаналізу*

**МАТЕРІАЛИ
ІХ МІЖВУЗІВСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
22 квітня 2025 року**

Хмельницький – 2025

Міністерство освіти і науки України
Хмельницька обласна рада
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
Факультет дошкільної освіти та психології
Кафедра психології

ПРАКТИЧНА ПСИХОЛОГІЯ ХХІ ст.: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

*З нагоди 130-ї річниці від дня народження Анни Фройд,
психологині, засновниці Его-психології й дитячого психоаналізу*

**МАТЕРІАЛИ
ІХ МІЖВУЗІВСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

22 квітня 2025 року

Хмельницький – 2025

УДК 159.922 - 027.22 (06)

ББК 88. 9, 215.1

П 69

Рекомендовано до друку рішенням кафедри психології Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (протокол № 10 від 19 травня 2025 року) та рішенням вченої ради Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (протокол № 5 від 21.05.2025 року)

Редакційна колегія:

Кондратюк С.А., кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри психології Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Мотозюк Л.М., кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Тафінцева С.І., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри психології Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Цегельник Т. М., доктор філософії, доцент, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

П69 Практична психологія ХХІ ст.: проблеми та перспективи : матеріали ІХ міжвузівської науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 22 квітня 2025 року). (електронне видання). Хмельницький: кафедра психології ХГПА, 2025. 364 с.

У збірнику подано матеріали доповідей учасників ІХ міжвузівської науково-практичної конференції «Практична психологія ХХІ століття: проблеми та перспективи» з нагоди 130-ї річниці від дня народження Анни Фройд, психологині, засновниці Его-психології й дитячого психоаналізу, яка відбулася у Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії 22 квітня 2025 року.

Матеріали конференції містять наукові статті викладачів, здобувачів закладів вищої освіти, практичних психологів, психологів освіти, педагогів, вихователів ЗДО з наступних питань: Анна Фройд – засновниця дитячої психоаналітичної психології, дослідниця захисних механізмів психіки; сучасні інструменти у роботі психолога в умовах воєнного стану; актуальні питання вікової, педагогічної психології та психології особистості; психологія розвитку сучасної людини: особистісні та ситуативні детермінанти; проблема соціально-психологічної адаптації в умовах сучасності; актуальні питання психології сім'ї; людина і суспільство: психологічні аспекти взаємодії; сучасні дослідження клінічної та спеціальної психології; сучасні підходи до підготовки фахівців у галузі психології та спеціальної освіти; прикладні психологічні дослідження; психотехнології активізації особистісних та групових ресурсів.

Матеріали друкуються в авторській редакції. За науковий зміст і якість поданих матеріалів, наведені факти та статистичні дані відповідають автори, а також наукові керівники (для здобувачів вищої освіти).

© Колектив авторів, 2025

© Кафедра психології ХГПА, 2025

ОЛІЙНИК Валентина Соціально-психологічна адаптація особистості в умовах соціальних змін.....	242
ПАНАСЮК Мар'яна Способи подолання внутрішньоособистісних конфліктів	247
ПІНКОВСЬКА Надія, КИРИЧЕНКО Віктор Вплив імпліцитної теорії успіху на картину світу українців.....	251
ПІСОЦЬКА Леоніда Інноваційний розвиток закладу дошкільної освіти.....	255
ПЛОСКОДНЯК Софія Ціннісні орієнтації сучасної молоді.....	259
СЕРБІНА-ЛУКАСЮК Людмила, МЕЛЕШКО Вікторія Особливості психоемоційного стану виконавців у процесі навчання вокалу в умовах стресових ситуацій.....	262
СТЕМПІНСЬКИЙ Олександр Вплив уроків інформатики на розвиток когнітивних навичок учнів.....	267
ТАФІНЦЕВА Світлана Нетрадиційні методи організації освітнього процесу з дисципліни «Психологія спілкування» у закладі вищої освіти.....	272
ТКАЧУК Анжеліка, САВІЦЬКА Галина Формування комунікативної компетентності у майбутніх викладачів ЗВО як психолого-педагогічна проблема.....	279
ТКАЧУК Вероніка Кохання живе три роки: правда чи міф.....	285
ТОЛМАЧОВА Ірина, ГЛОВА Аміна Заохочення в контексті сімейного виховання молодшого школяра.....	288
ФІЩУК Оксана Сенсорно-моторна інтеграція як засіб розвитку дітей з особливими освітніми потребами.....	290
ХИЖНЯК Марина, ГЕВОРКЯН Емма Напрями подолання прокрастинації.....	295
ХИЖНЯК Марина, ГРИЦАК Анастасія Синдром самозванця та засоби його подолання.....	299
ХИЖНЯК Марина, КУЧЕВАСОВА Анастасія Психологія взаємовідносин сиблінгів.....	303
ХИЖНЯК Марина, ЛЕСНЯК Альона Оцінювання персоналу методом асесмент-центру.....	306
ХИЖНЯК Марина, МІРОШНИК Влас Соціально-психологічні чинники виникнення злочинних груп.....	310
ЦЕГЕЛЬНИК Тетяна, ВОЄЦЬКА Вікторія Співпраця вчителя початкових класів та психолога у роботі з дітьми з розладами аутистичного спектра в умовах інклюзивного освітнього середовища.....	314

Київ, Національний авіаційний університет, 19-20 травня 2022 р. Том 1. Тернопіль: Вектор, 2022. С. 301-303.

ЦЕГЕЛЬНИК Тетяна, доктор філософії, доцент, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
ВОЄЦЬКА Вікторія, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 013 Початкова освіта, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

СПІВПРАЦЯ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ТА ПСИХОЛОГА У РОБОТІ З ДІТЬМИ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРА В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

У сучасній системі інклюзивної освіти дедалі актуальнішою стає проблема ефективної взаємодії всіх учасників освітнього процесу, що особливо важливо у роботі з дітьми з розладами аутистичного спектра (РАС). Враховуючи специфіку розвитку, поведінки та навчальних потреб таких дітей, співпраця вчителя початкових класів і практичного психолога є не лише доцільною, а й необхідною умовою створення ефективного інклюзивного середовища.

Інклюзивне навчання, згідно з положеннями Закону України «Про освіту», передбачає забезпечення рівного доступу до якісної освіти всім дітям, незалежно від особливостей психофізичного розвитку, у тому числі дітям з РАС. Таким чином, інклюзивне освітнє середовище має бути відкритим, гнучким, адаптивним до потреб кожного здобувача освіти, а отже, потребує тісної міждисциплінарної взаємодії між педагогічними працівниками та фахівцями психологічної служби [4].

Діти з розладами аутистичного спектра характеризуються широким діапазоном особливостей розвитку: порушення комунікації, труднощі у встановленні соціальних контактів, стереотипні форми поведінки, висока сенсорна чутливість,

специфічні форми мислення, переважання візуального каналу сприйняття інформації. Усе це зумовлює потребу в особливому підході до організації навчального процесу, який має враховувати індивідуальні освітні маршрути, темп навчання, особливості соціальної взаємодії та поведінкових реакцій. У цьому контексті ключова роль належить саме командній роботі вчителя й психолога [5].

Вчитель початкових класів, працюючи з дитиною з РАС, є першим фахівцем, який безпосередньо реалізує навчальну програму та щоденно спостерігає за емоційним і поведінковим станом дитини. Однак самотійно реалізувати індивідуально орієнтоване навчання для дитини з даним порушенням надзвичайно складно. Саме тому взаємодія з практичним психологом дозволяє вчителю краще зрозуміти специфіку розладу, адаптувати навчальні матеріали, організувати середовище відповідно до сенсорних і комунікативних потреб дитини [3].

Психолог, у свою чергу, є джерелом фахової підтримки у плануванні та супроводі індивідуальної освітньої траєкторії. Він здійснює первинну та поточну психодіагностику, спостереження, аналізує особливості розвитку дитини, її когнітивний, емоційно-вольовий, поведінковий рівень. З огляду на це психолог спільно з вчителем формує реалістичні освітні цілі, добирає ефективні прийоми педагогічного впливу, консультує щодо труднощів адаптації, взаємодії в класі, організації навчального простору.

Одним з основних принципів ефективної взаємодії є партнерська модель співпраці, за якої вчитель і психолог не дублюють функції, а доповнюють один одного. Зокрема, вчитель передає психологу інформацію щодо навчальної діяльності, поведінки дитини в шкільному середовищі, її успіхів і труднощів, а психолог – надає рекомендації щодо дидактичних підходів, створює адаптивні алгоритми поведінки, проводить корекційно-розвивальні заняття, тренінги соціальної взаємодії, заняття з емоційного саморегулювання. Також важливою складовою є регулярне обговорення досягнень, аналіз результатів психолого-педагогічного супроводу та корекція спільної роботи [2].

Спільна робота вчителя початкових класів і психолога у процесі підтримки дітей з розладами аутистичного спектра має ґрунтуватися на низці важливих засад, які забезпечують ефективність і гуманність цього процесу. Однією з ключових є системність, що передбачає цілісне бачення освітнього й

психолого-педагогічного процесу, поєднання зусиль усіх учасників команди підтримки, послідовне впровадження стратегії супроводу дитини з урахуванням її освітніх, емоційних і соціальних потреб. Важливо, щоб усі дії були логічно пов'язані між собою та узгоджені з метою досягнення конкретних результатів у розвитку дитини.

Індивідуалізація полягає у врахуванні унікальних особливостей кожної дитини з РАС – її рівня розвитку, типу реагування на зовнішні стимули, пізнавальних можливостей, емоційної сфери, а також потреб у структурованості простору і часу. В основі співпраці педагога і психолога має бути глибоке розуміння того, що універсального підходу до таких дітей не існує, тому необхідно щоразу шукати адаптивні рішення, які відповідають конкретній дитині [1].

Важливими є також засади толерантності й етичності. Учитель і психолог мають демонструвати повагу до індивідуальності дитини, не допускати дискримінації, уникати упередженого ставлення, забезпечувати емоційно безпечне середовище, у якому дитина почуватиметься прийнятою. Етичність взаємодії виявляється і в професійному ставленні до міжособистісних комунікацій у команді супроводу та до розкриття чутливої інформації про дитину.

З цим тісно пов'язана конфіденційність, яка вимагає дотримання етичних норм збереження персональних даних дитини та сім'ї, обмеження поширення інформації, що стосується діагнозу, історії розвитку чи особистих характеристик. Педагог і психолог несуть спільну відповідальність за те, щоб дотримання конфіденційності не лише було формальною вимогою, а й стало моральною основою їхньої взаємодії.

Надзвичайно значущою є міждисциплінарність як засада, що дозволяє об'єднувати професійні знання різних фахівців – учителя, психолога, логопеда, асистента вчителя, соціального педагога – для формування узгодженої індивідуальної траєкторії розвитку дитини з аутизмом. Така координація дозволяє краще зрозуміти специфіку труднощів дитини, розробити стратегії навчання й поведінкової підтримки, погодити спільні дії.

Практичне втілення цієї взаємодії передбачає організацію регулярних нарад між педагогами та психологом, де обговорюються поточні труднощі, динаміка розвитку дитини, шляхи адаптації освітнього процесу. Такі наради сприяють підтримці постійного зворотного зв'язку та взаємному збагаченню професійного досвіду.

Невід'ємним елементом спільної роботи є ведення спільної документації, зокрема розробка та реалізація індивідуальної програми розвитку (ІПР), яка фіксує освітні цілі, адаптації, форми підтримки. Окрім цього, важливими є картки спостережень, які дозволяють фіксувати зміни в емоційному стані, поведінці, успішності дитини в різних сферах, сприяючи ранньому реагуванню на нові потреби.

Педагогічні консилиуми, що проводяться за участі вчителя, психолога, інших спеціалістів та, за потреби, батьків, дають змогу комплексно оцінити ситуацію дитини, проаналізувати ефективність застосовуваних методик та корегувати стратегії взаємодії.

Важливим аспектом є також консультаційна робота з батьками, що здійснюється спільно вчителем і психологом. Саме через конструктивний діалог із сім'єю формується єдиний простір підтримки, коли вдома і в школі дитину супроводжують за подібними підходами, а батьки стають партнерами в процесі інклюзії.

У центрі такої співпраці стоїть команда психолого-педагогічного супроводу (КППС), яка є організаційною формою міждисциплінарної взаємодії. Робота в складі КППС забезпечує системність, узгодженість рішень, моніторинг ефективності впроваджених заходів і можливість оперативного реагування на зміни в поведінці, навчальних досягненнях чи психологічному стані дитини.

Таким чином, результативна співпраця вчителя і психолога в умовах інклюзивної освіти полягає в постійному діалозі, спільному плануванні, гнучкому застосуванні методик, узгодженні цілей і засобів навчання та виховання, що сприяє успішній соціалізації і розвитку дитини з розладами аутистичного спектра.

Ефективна співпраця вчителя початкових класів та психолога у роботі з дітьми з аутизмом сприяє: поліпшенню адаптації дитини до шкільного середовища; підвищенню якості засвоєння навчального матеріалу; формуванню соціальних і комунікативних навичок; зменшенню дезадаптаційних проявів; зростанню емоційної стабільності; підвищенню ефективності освітнього процесу загалом.

Таким чином, у контексті інклюзивної освіти співпраця вчителя та психолога має стати невід'ємною складовою комплексної допомоги дитині з РАС. Це дозволяє не лише підвищити якість освіти, а й створити безпечне, доброзичливе, ресурсне середовище, у якому кожна дитина відчуває

прийняття, підтримку та має можливість розвиватися відповідно до власних потенцій.

Список використаних джерел

1.Вінс В. А., Бондарчук А. Г., Шумейко Л. А. Психолого-педагогічні умови формування соціально-емоційних навичок у молодших школярів з розладами аутистичного спектру. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія*, 2024. № 3. С. 44-48.

2.Данілавічюте Е.А., Литовченко С.В. Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі: навч.-метод. посіб. / За заг. ред. А.А. Колупаєвої. К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. 360 с.

3.Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Н. З. Софій, О. В. Онопрієнко, Ю. М. Найда та ін.; за заг. ред. Н. М. Бібік. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

4.Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Дата оновлення: 02.05.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 10.05.2025).

5.Скрипник Т.В. Діти з аутизмом в інклюзії: сценарії успіху: монографія. К.: Вид-во «Альянт», 2019. 196 с.

ЦЕГЕЛЬНИК Тетяна, доктор філософії, доцент, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти,

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

ТОПОЛЬНИЦЬКА Ярослава, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 013 Початкова освіта,

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

ВРАХУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З СИНДРОМОМ ДАУНА ПІД ЧАС ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ЗЗСО

Сучасна система загальної середньої освіти України перебуває у стані активної трансформації, основними орієнтирами якої є доступність, інклюзивність та орієнтація на

Міністерство освіти і науки України
Хмельницька обласна рада
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
Факультет дошкільної освіти та психології
Кафедра психології

Наукове видання

**МАТЕРІАЛИ
ІХ МІЖВУЗІВСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
ПРАКТИЧНА ПСИХОЛОГІЯ ХХІ ст.: ПРОБЛЕМИ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

*З нагоди 130-ї річниці від дня народження Анни Фройд,
психологині, засновниці Его-психології й дитячого психоаналізу*
22 квітня 2025 року

Відповідальний за випуск – **Світлана Кондратюк**, кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри психології Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Упорядкування: Тетяна Цегельник
Літературні редактори: Світлана Кондратюк, Людмила Мотозюк,
Світлана Тафінцева
Художнє оформлення: Тетяна Цегельник

Надруковано з оригінал-макетів авторів. За науковий зміст і якість поданих матеріалів, наведені факти та статистичні дані відповідають автори, а також наукові керівники (для здобувачів вищої освіти).

Формат 60x84/16. Гарнітура Bookman Old Style.